

Model ontruimingsplan recreatieterreinen

Met het oog op het scenario natuurbrand

22 november 2011

Brandweer

veiligheidsregio
**Noord- en Oost-
Gelderland**

 RECRON

Veiligheids- en Gezondheidsregio

Gelderland-Midden

Inhoudsopgave

VOORWOORD	3
1. ONDERWERP, TOEPASSINGSGEBIED EN WETTELIJK KADER.....	4
2. TERMEN EN DEFINITIES	4
3. VOORBEREIDING OP EEN NOODSITUATIE	7
3.1. UITGANGSPUNTEN.....	7
3.2. UITKOMSTEN UIT DE RI&E / MAATGEVENDE FACTOREN	7
3.3. MOBILITEIT.....	8
3.4. PREVENTIEF OF ACUUT ONTRUIZEN	8
3.5. TOTAAL ONTRUIZEN	8
3.6. ALARMERING	9
3.7. AANWEZIGHEID VAN GEVAARLIJKE STOFFEN EN BIJZONDERE INSTALLATIES	9
3.8. GEBOUWEN.....	9
3.9. COMMUNICATIE AAN PERSONEELSLEDEN EN GASTEN.....	9
3.10. ONTRUIMINGSOEFENINGEN.....	10
3.11. NAZORG	10
3.12. INDELING VAN HET ONTRUIMINGSPLAN	10

Voorwoord

Een ontruimingsplan bevat afspraken over de maatregelen en voorzieningen die worden genomen bij ontruiming in geval van calamiteiten. Verantwoordelijkheden en taken van hulpverlenende functionarissen en instructies voor aanwezige personen worden hierin nauwkeurig beschreven. Maar ook: alarmeringsprocedures, de wijze van ontruimen, en ontruimingsoefeningen. Daarnaast staan in het plan plattegronden waarop vluchtroutes, verzamelplaatsen en brandbestrijdingsmiddelen zijn aangegeven.

Deze toelichting geeft informatie voor het opstellen van een ontruimingsplan voor recreatieterrein, specifiek met het oog op het scenario van natuurband.

Bij deze toelichting hoort het FORMAT "**Model ontruimingsplan, Met het oog op het scenario natuurband**", dat samen deze toelichting, de eigenaar/exploitant helpt om zelf een op het eigen recreatieterrein toegesneden ontruimingsplan voor het scenario natuurband op te stellen.

1. Onderwerp, toepassingsgebied en wettelijk kader

Deze toelichting geeft een kader voor het opstellen van een ontruimingsplan voor een recreatieterrein met het oog op natuurbrand. Bij deze toelichting hoort een format *model ontruimingsplan*. De toepassing van deze toelichting en het format dragen bij aan een goede voorbereiding op en het goed functioneren van de ontruiming in geval van natuurbrand.

Taken voor degenen die met ontruiming zijn belast, staan in het format *model ontruimingsplan*. Voor de omschrijving van het proces van ontruiming als onderdeel van de bedrijfshulpverlening wordt verwezen naar NEN 4000.

De NEN 8112 "Leidraad voor ontruimingsplannen voor gebouwen" is de norm die is opgesteld voor het opstellen van een ontruimingsplan voor gebouwen. Deze norm is niet geschikt voor het opstellen van een ontruimingsplan voor een recreatieterrein met het oog op het scenario natuurbrand. Dit heeft een aantal redenen, waarvan de twee belangrijkste zijn dat de aard van een recreatieterrein dermate andere eigenschappen heeft dan een gebouw, dat hier specifiek rekening mee dient te worden gehouden. Dat zelfde geldt ook voor het scenario natuurbrand dat een totaalontruiming vereist.

Wettelijk kader

Ontruiming van gebouwen is een van de eisen van de Arbeidsomstandighedenwet. In het Besluit *Brandveilig gebruik bouwwerken* (Gebruiksbesluit) wordt een ontruimingsplan geëist indien een brandmeldinstallatie aanwezig is. Daarnaast kan een ontruimingsplan worden geëist bij het aanvragen van een milieuvergunning of van een gebruiksvergunning op basis van de gemeentelijke brandbeveiligingsverordening¹.

Normatieve verwijzingen

De volgende documenten waarnaar is verwezen zijn bruikbaar voor toepassing bij dit document:

- NEN 1414, *Symbolen voor veiligheidsvoorzieningen op ontruimings- en aanvalsplattegronden*
- NEN 4000, *Bedrijfshulpverlening*

2. Termen en definities

Voor deze toelichting gelden de volgende termen en definities.

2.1. *Bedrijfshulpverlening (BHV)*

Deskundige en georganiseerde uitvoering van de hulpverlening, bedoeld in artikel 15, tweede lid van de Arbeidsomstandighedenwet, zo nodig in samenwerking met de externe hulpverleningsdiensten [NEN 4000, definitie 3.4]

2.2. *Bedrijfshulpverleningsplan (BHV-plan)*²

Plan van aanpak waarin de beheersing van incidenten en calamiteiten door de BHV-organisatie schriftelijk is vastgelegd in procedures en werkinstructies en waarin de benodigde middelen, materialen en voorzieningen, afgestemd op de reistricos en de maatgevende factoren zijn vastgelegd, in ieder geval voor het verrichten van de in de wet vastgelegde taken bedoeld in art. 15, lid 2 van de Arbeidsomstandighedenwet [NEN 4000, definitie 3.5].

¹ Deze verordening vindt haar basis in artikel 3, lid 3 van de Wet Veiligheidsregio's; momenteel wordt gewerkt aan een landelijke besluit dat deze lokale verordening zal vervangen.

² Ook wel genoemd calamiteitenplan, bedrijfsnoodplan, enz.

2.3. Calamiteit

Plotselinge ongewenste gebeurtenis die grote schade aan milieu, mensen, omgeving en/of bedrijfsprocessen veroorzaakt en waarbij onmiddellijk en professioneel ingrijpen noodzakelijk is. Voor deze toelichting toegespitst op de calamiteit 'natuurbrand'.

2.4. Gefaseerde ontruiming

Ontruiming waarbij in eerste instantie het direct door brand bedreigde gebied wordt ontruimd, gevolgd door de ontruiming van de overige gebieden, waarbij de start van de ontruiming in niet direct bedreigde gebieden aanvangt.

2.5. Instructiekaart

Kaart waarop staat beschreven hoe moet worden gehandeld in geval van een ongeval, brand en/of ontruiming.

2.6. Situatieschets

Plaats van het bedrijf ten opzichte van de omgeving, hulp uit de omgeving en bereikbaarheid.

2.7. Ontruiming

Het noodzakelijk verlaten van het recreatieterrein, bijvoorbeeld naar een daarvoor vastgestelde opvangmogelijkheid (verzamelpunt) of de openbare weg, of ander (veilig) deel van het recreatieterrein.

2.8. Ontruimingsplan

Beschrijving van maatregelen en voorzieningen die worden genomen om in geval van een incident of calamiteit (en in dit geval natuurbrand) een recreatieterrein te ontruimen.

2.9. Oproepbare hulp

Hulp die beschikbaar komt na actieve (telefonische) oproep. Dit kunnen medewerkers zijn die vrij zijn of mensen (van bedrijven) uit de directe omgeving waarmee in de voorbereiding is afgesproken dat zij in geval van een calamiteit hulp komen bieden.

2.10. Preventieve maatregel

Maatregel die wordt genomen ten behoeve van het voorkomen of beperken van risico's, zoals compartimentering, instructie gasten, enz. of maatregel ter verbetering van documentatie om de gevolgen van incidenten en calamiteiten te beheersen

2.11. Recreatieterrein

Terrein bestemd voor recreatief gebruik. In deze toelichting een terrein gekenmerkt door verblijfsrecreatie, zoals bij campings en vakantieparken het geval is. Voorbereiding en voorzieningen voor ontruiming zijn mede afhankelijk van de aard van een recreatieterrein. Deze aard wordt bepaald door de factoren verblijfsmogelijkheid (tenten, caravans, chalets) en gasten (kenmerken, zoals aantal, verminderd mobiel/zelfredzaam, anderstalig) alsmede de ligging in / nabij natuurgebied.

2.12. Risico inventarisatie en -evaluatie (RI&E)

Methodiek om de mogelijke risico's van de aanwezige gevaren te inventariseren, gebaseerd op art. 5 van de Arbeidsomstandighedenwet, waarbij wordt bepaald in hoeverre de aanwezige risico's worden beheerst en waarbij in een plan van aanpak wordt aangegeven op welke wijze de risico's kunnen worden geëlimineerd of beperkt.

2.13. Verminderde mobiliteit

Personen die van hulp van anderen afhankelijk zijn met het oog op het kunnen ontvluchten van een gevaarlijke situatie door natuurbrand.

2.14. Anderstaligen

Mensen die het Nederlands niet als moedertaal hebben. Anderstaligen kunnen een belangrijk deel uitmaken van de gasten van het recreatieterrein. Bij de voorbereiding en communicatie dient hier rekening mee te worden gehouden.

2.15. Specifiek gebouw

Gebouw dat is opgezet of ingericht om een bepaalde functie op het recreatieterrein te vervullen, bijv. receptie, restaurant of zwembad. Deze toelichting en bijbehorend format richt zich uitdrukkelijk niet op een incident in een gebouw op het recreatieterrein.

3. Voorbereiding op een noodsituatie

3.1. Uitgangspunten

Een ontruimingsplan kan deel uitmaken van het bedrijfshulpverleningsplan van een bedrijf. Het ontruimingsplan moet een uitneembaar deel zijn van het bedrijfshulpverleningsplan.

Het ontruimingsplan is een dynamisch document en moet regelmatig worden getoetst in de praktijk:

Ten minste één keer per jaar wordt een ontruimingsoefening gehouden.
In ieder geval met medewerkers.
Bij voorkeur wordt ook met gasten een ontruimingsoefening gehouden.

De eigenaar en/of gebruiker van een recreatieterrein zorgt voor een inventarisatie van de in en om het terrein aanwezige risico's. Specifiek gaat de aandacht uit naar het gevaar van een natuurbrand.

Vervolgens wordt (evt. in overleg met het bevoegd gezag en verzekeraars) een pakket van beveiligingsmaatregelen en -voorzieningen gekozen die betrekking hebben op een ontruiming, d.w.z. voorbereiding, communicatie, planvorming en oefening.

Hierbij worden idealiter de kosten in overweging genomen indien het bedrijf ten gevolge van de calamiteit natuurbrand enige tijd niet of slechts gedeeltelijk verder kan functioneren.

3.2. Uitkomsten uit de RI&E / maatgevende factoren

De gegevens uit de RI&E die relevant zijn voor de ontruiming, worden opgenomen en verder uitgewerkt in het ontruimingsplan. Belangrijke aandachtspunten zijn het maximaal te verwachten aantal gelijktijdig aanwezige personen, mobiliteit van deze personen, nationaliteit, taal enz.

De maatgevende factoren worden bepaald op basis van NEN 4000, volgens paragraaf 4.3.2:

- a) de aard, de grootte en de ligging van het bedrijf (inclusief omgevingsrisico's);
- b) de in het bedrijf en in de onmiddellijke omgeving aanwezige gevaren en de voor het bedrijf maatgevend geachte brandscenario's bij de bepaling waarvan rekening is gehouden met eventueel voor het bedrijf door de overheid van toepassing verklaarde uitgangspunten van beveiliging tegen brand;
- c) het redelijkerwijs te verwachten aantal aanwezige werknemers en derden evenals de tijdstippen waarop zij aanwezig zijn of kunnen zijn;
- d) het redelijkerwijs te verwachten aantal personen dat zich bij een calamiteit niet zelfstandig in veiligheid kan brengen, zoals kinderen, ouderen, enz.;
- e) de aanwezigheid van een infrastructuur op het gebied van arbeidsomstandigheden;
- f) de mogelijkheid om met andere organisaties samen te werken (ontruimingsplannen, risico-informatie, voorbereiding op incidenten- en calamiteitenscenario's, gezamenlijke oefeningen en de daadwerkelijke samenwerking);
- g) de aantoonbare aanwezige deskundigheid;
- h) de bekendheid van aanwezigen met noodprocedures, vooral vluchtwegen.

De opkomsttijd en mogelijkheden van brandweer en andere hulpverleningsdiensten is bewust niet overgenomen uit de NEN 4000. De reden hiervoor is dat de bestrijding van de (onbeheersbare) natuurbrand alle aandacht en capaciteit van de brandweer kan opeisen en **een recreatieterrein in principe op zichzelf is aangewezen om de ontruiming te realiseren.**

3.3. Mobiliteit

Bij ontruiming moet worden gelet op mensen met verminderde mobiliteit, vooral als de doelgroep ondermeer uit ouderen, mensen met een handicap of kinderen (0 – 4 jaar) enz. bestaat. Bij de omschrijving van de wijze van ontruiming moet met deze doelgroepen specifiek rekening worden gehouden.

3.4. Preventief of acuut ontruimen

Afhankelijk van hoe acuut de dreiging van een onbeheersbare natuurbrand is, kan een ontruiming preventief worden ingezet of acuut. Het grote verschil is dat bij preventief ontruimen er meer tijd is voor gasten om het terrein te verlaten. Dit maakt het bijvoorbeeld beter mogelijk om met de auto het terrein te verlaten. Het meenemen van een auto kost meer tijd en vergroot de kans, zeker in de chaos van een noodsituatie, op file vorming. Echter, eenmaal vanuit het recreatieterrein op een doorgaande weg beland, zal de ontvluchting met een auto beter verlopen: het bedreigde gebied kan sneller worden verlaten, en ook als het bedreigde gebied groot is, kan dit worden verlaten.

In een acute noodsituatie zal dus de afweging moeten worden gemaakt of het tijdverlies opweegt tegen de grotere zelfredzaamheid die het vervoer met een auto (ten opzichte van fiets of te voet) geeft. De eigenaar / gebruiker van het recreatieterrein dient hieraan in de voorbereiding absoluut aandacht te besteden. Belangrijk randvoorwaarde hierbij is dat het voor gasten én eigen organisatie duidelijk moet zijn wanneer er sprake is van preventief of acuut ontruimen.

3.5. Totaal ontruimen

Dreiging (onbeheersbare natuurbrand) betekent dat doorgaans (maar afhankelijk van lokale omstandigheden) het gehele recreatieterrein ontruimd moet worden.

Totaal ontruimen vindt plaats door het terrein in ontruimingsvakken te verdelen en de ontruiming vaksgewijs te organiseren:

Deze ontruiming wordt geleid naar een vooraf vastgestelde verzamelplaats in een veilige zone binnen en/of buiten het recreatieterrein.

Er kunnen verschillende verzamelplaatsen worden bepaald om van daaruit in tweede instantie een verdere ontruiming op gang te brengen om het bedreigde gebied te ontvluchten.

**Samenwerking in de voorbereiding met de gemeente is essentieel.
De burgemeester van een gemeente is immers verantwoordelijk voor de openbare orde en veiligheid.**

Vorbereiding op een onbeheersbare natuurbrand dient daarom afgestemd te worden met de gemeentelijke overheid.

Al naar gelang de aard van de gasten kunnen sommige gasten een specifieke rol krijgen toebedeeld, bijvoorbeeld als zij in hun dagelijkse leven BHV-er of lid van een hulpdienst zijn. Daarbij moet bedacht worden dat bij een daadwerkelijke natuurbrand deze gasten waarschijnlijk dierbaren hebben die door de natuurbrand worden bedreigd en de natuurlijke neiging is om hen te helpen. Hierover moeten dus goede afspraken worden gemaakt en vastgelegd in het ontruimingsplan.

Gefaseerde ontruiming is een mogelijkheid, maar zoals gezegd zal een onbeheersbare natuurbrand veelal ertoe noodzaken het totale recreatieterrein te ontruimen.

3.6. Alarmering

Bij gebouwen geeft de wetgeving of de desbetreffende norm (NEN 2575) aan of voor een luid of stil ontruimingsalarm moet worden gekozen. In het geval van recreatieterreinen bestaat dergelijke wetgeving of normering niet. Aanwezigheid van een alarmeringsvoorziening is noodzakelijk.

Afhankelijk van de omstandigheden en mogelijkheden kan een oplossing worden gekozen, bijvoorbeeld

- gebruik van de al bestaande omroepinstallatie;
- megafoon of sirene op een auto aanbrengen en over het terrein rondrijden
- via de BHV-ers/eigen organisatie iedereen persoonlijk op de hoogte brengen.

TIP:

Het is van belang dat de gasten weten wat de betekenis is van een bepaald alarm. Vertel dit of laat dit horen bij ontvangst van de gasten.

3.7. Aanwezigheid van gevaarlijke stoffen en bijzondere installaties

Waar gevaarlijke stoffen en bijzondere installaties aanwezig zijn³, moeten procedures worden geschreven voor:

- het veilig uitschakelen van machines bij een ontruimingsalarm voor natuurband;
- de communicatie met derden in de directe omgeving;
- het voorzien in alternatieve vluchtroutes wanneer de opslag van eventuele gevaarlijke stoffen daartoe aanleiding geeft.

3.8. Gebouwen

Voor sommige gebouwen op het recreatieterrein kan een eigenstandig ontruimingsplan vereist zijn. Afstemming met het ontruimingsplan met het oog op natuurbrand is dan noodzakelijk. Zeker als een of meerdere gebouwen op het recreatieterrein geëxploiteerd worden door een andere partij.

3.9. Communicatie aan personeelsleden en gasten

Personeelsleden

Ontruimingsinstructies moeten worden verstrekt aan alle medewerkers. Uiteraard komen deze aan de orde tijdens de jaarlijks ontruimingsoefening.

Communicatiemiddelen als telefonie en GSM's zullen bij een onbeheersbare natuurbrand overbelast raken en naar grote waarschijnlijkheid uitvallen. Het verdient daarom de voorkeur dat medewerkers worden uitgerust met portofoons voor onderlinge communicatie.

Gasten

De eigenaar/exploitant van het recreatieterrein is ook verantwoordelijk voor het informeren van de gasten. Dit kan bijvoorbeeld bij aankomst van de gasten door bij de algemene informatie over de camping óók informatie te geven over de locatie van nooduitgangen, de vluchtwegen en hoe te handelen bij ontruiming.

Daarnaast is communicatie over het actuele natuurbrandgevaar van belang. Daarbij kan de eigenaar/exploitant gebruik maken van de informatie die gegeven wordt via www.natuurbrandgevaar.nl.

Communicatie naar de gasten is natuurlijk ook nodig nadat het sein 'veilig' is gegeven en de gasten terugkeren naar het recreatieterrein. Dit in het kader van een goede nazorg.

³ Meest waarschijnlijk in het geval van recreatieterreinen zijn dit stoffen voor het zwembad of de opslag van gas(flessen).

Voorbeeld tekst hoe te handelen bij ontruiming

- *Allereerst: blijft u rustig en kalm!*
- *Volg de aanwijzingen van onze medewerkers, herkenbaar aan de gele BHV hesjes/helm, altijd aan/op.*
- *Verzamel alle gezinsleden/medegasten op de hieronder aangegeven plaats, controleer dat er niemand achterblijft.*
- *Laat uw bezittingen achter, deze kunnen vervangen worden, uw leven niet!*
- *Blijft u op de verzamelplaats a.u.b. ook zo rustig mogelijk. Op deze manier kunnen onze medewerkers / hulpverleners zich concentreren op hun taken en worden zijn niet afgeleid.*
- *Ga nooit zonder toestemming van onze medewerkers terug naar het ontruimde gebied!*
- *U wordt zo goed mogelijk op de hoogte gehouden van de situatie.*
- *Wanneer het gevaar geweken is, kunt u rustig terug naar uw eigen plaats. Het signaal 'veilig' wordt gegeven door onze medewerkers op aangeven van de hulpdiensten!*

Het algemene verzamelpunt bij ontruiming is het restaurant. Wanneer de calamiteit dit met zich meebrengt wordt de verzamelplaats de parkeerplaats bij de ingang. Zo nodig krijgt u daar nadere instructies van onze medewerkers.

U wordt gewaarschuwd met de megafoon of de mobiele omroepinstallatie.

3.10. Ontruimingsoefeningen

Het ontruimingsplan, de ontruimingskaart en de ontruimingsplattegrond moeten regelmatig aan de praktijk worden getoetst en **zo nodig worden bijgesteld**. De verantwoording ligt bij de eigenaar en/of de gebruiker zelf.

Minimaal één keer per jaar moeten de vaardigheden van een ontruimingsorganisatie worden getoetst, aan de hand van een zo realistisch mogelijke oefening. Vanuit de RI&E kan blijken dat de maatgevende factoren een hogere frequentie van de oefeningen noodzakelijk maken.

3.11. Nazorg

Nadat het sein 'veilig' is gegeven kunnen de gasten terugkeren naar het recreatieterrein. Alvorens dat gebeurt zorgt de eigenaar/exploitant ervoor dat het bedrijf (installaties, voorzieningen) veilig wordt opgestart.

In het kader van de nazorg zorgt de eigenaar/exploitant ervoor dat hij zijn gasten informeert over de natuurbrand en gelegenheid biedt aan zijn gasten om het verhaal over de eigen ervaringen te doen.

3.12. Indeling van het ontruimingsplan

Het ontruimingsplan wordt ingedeeld volgens de indeling in het bijbehorende FORMAT model ontruimingsplan recreatieterreinen.